

DIMENSIUNEA CRONOLOGICĂ A DISCURSULUI NARATIV DIN BALADA FEROEZĂ *REGIN SMÍÐUR* STUDIU COMPARATIV CU SURSELE ISLANDEZE MEDIEVALE

Carmen VIOREANU

The present paper gives an overview of the Faroese ballad *Regin Smiður* focusing on the chronology in its narrative structure, and comparing it with Icelandic medieval poems from *Sæmundar-Edda* which preserve the myth of Sigurd the Dragon Slayer – *Reginismál* (*Sigurðarkviða Fáfnisbana II*), *Fáfnismál*, *Grípisspá*, *Völsungakviða in forna* (*Helgakviða Hundingsbana II*) – but also with the saga written in the 13th century in Iceland, *Völsunga sagan*.

Key-note: Regin the Smith, Sigurd the Dragon Slayer, Faroese ballads, Regin Smiður, *Sjúrðarkvæði*, *Sæmundar-Edda*, *Fáfnismál*, *Reginismál*, *Grípisspá*, *Völsunga sagan*

Pe lespedea muntoasă Ramsundsberget din provincia suedeză Södermanland sunt înfățișate scene din legenda lui Sigurd, ucigașul balaurului Fafnir. Desenele inscripționate în piatră, însoțite de un text scurt cu rune, datează din secolul al XI-lea, spre sfârșitul epocii vikinge. Legendele despre Sigurd¹ se pare că erau foarte populare în această perioadă pe tot teritoriul din nordul Europei, dacă ținem cont de pietrele și crucile inscripționate cu motive din legenda ucigașului balaurului, descoperite în Suedia², Norvegia³, Isle of Man¹ și Danemarca².

¹ Se presupune că primele poeme despre Sigurd (Siegfried) Ucigașul Balaurului au apărut în secolele VI-VII în Europa Centrală, având ca fundal istoric bătăliile și conflictele din Renania secolului V dintre huni și triburile burgunzilor (vezi și Nordanskog 2006:235).

² Șapte alte pietre din aceeași perioadă prezintă motive din legenda lui Sigurd: Piatra Gökstenen, aflată astăzi în rezervația naturală din Torshälla, pe care sunt înfățișați Sigurd, aplecat cu sabia peste balaurul Fafnir, și Regin, lângă o nicovală, cu un ciocan în mână. Pe aceeași inscripție se află și un uliu fără cap și calul Grani. Pe piatra Drävlestenen din provincia Uppland este înfățișat Sigurd înfigând paloșul în balaur, iar lângă el sunt piticul Andvari și valkyria Sigdrifa, care îi întinde un corn cu băutură. Un desen asemănător cu cel de pe piatra Drävlestenen se regăsește pe una din cele două pietre funerare (U1175) din Stora Ramsjö (Uppland) și pe desenul care însoțește inscripția din Årsunda (provincia Gästrikland), cu mențiunea că pe aceasta din urmă este desenat și inelul Andvaranaut. La câțiva zeci de kilometri nord de Årsunda se află piatra din biserica Ockelbo, o copie realizată după originalul pierdut în incendiul din 1904. Acolo sunt înfățișați doi bărbați care joacă table, păsări și animale și Sigurd care înfige paloșul în balaur. La sud de Årsunda se află piatra cu rune din biserica Österfärnebo care, din cauza faptului că multă vreme a fost componentă a scării bisericii, este foarte deteriorată. Cu toate acestea sunt păstrate câteva desene reprezentându-l pe Sigurd alături de părăsi și animale.

³ Desene cu motive din legenda lui Sigurd, datate mijlocul secolului al XII-lea, se regăsesc pe două scânduri din ușa de la intrare a vechii Biserici Hylestad din Setesdal (dărâmată în anul 1664; plăcile sunt expuse la Muzeul de istorie a culturii din Oslo). Inscripțiile se regăsesc poarta bisericii de lemn din Vegusdal – ridicată în secolul al XIII-lea (poarta cu motive din legendă este păstrată în colecția de antichități a muzeului Universității din Oslo) – și pe ușile bisericilor de lemn din Lardal, Mæl, Nesland, Austad, Ulvdal.

Iconografia lui Sigurd din spațiul cultural nordic este dublată de manuscrisele din Islanda secolului al XIII-lea, conținând poeme cu motive eroice și mitologice, printre ele regăsindu-se și câteva despre Sigurd Ucigașul Balaurului. Cel mai vechi manuscris al colecției de poezii *Edda veche / Edda în versuri* sau *Edda lui Sæmundur*³ este păstrat fragmentar sub numele de *Codex Regius* și datează din secolul al XIII-lea (în jur de anul 1270). Se consideră însă că poemele fuseseră compuse și circulasera sub formă orală în Norvegia și Islanda în decursul secolelor al IX-lea- al XII-lea. *Edda în proză* este o colecție de povestiri, un manual de mitologie și poezie scandinavă veche, scris de cărturarul islandez Snorri Sturluson (1178-1241) în jurul anului 1220, într-o epocă foarte productivă din punct de vedere literar în Islanda, unde se încearcă din răspuțeri crearea unei identități naționale.

O altă sursă islandeză foarte valoroasă o reprezintă cele treizeci de povestiri despre Sigurd și strămoșii săi, adunate sub numele de *Völsunga sagan*⁴, scrisă în Islanda în perioada 1200-1270.

Legenda lui Sigurd s-a păstrat și în cultura orală și scrisă din Insulele Feroe. Dansul-lanț feroez – *kvæði*⁵ sau *kvaðdansur* – însoțit de recitarea unei balade, este o componentă importantă a culturii feroeze încă din Evul Mediu, dintr-o perioadă de schimburi culturale și comerciale intense cu Norvegia, Islanda și Scoția. Baladele feroeze au dăinuit, la fel ca literatura islandeză, în formă orală, timp de mai multe secole. Primele douăsprezece balade feroeze⁶ au fost colecționate și notate pentru

¹ Pe crucea din piatră numerotată cu 121 (Manx National Heritage numbering system), cunoscută sub denumirea de „Sigurd' Cross” din St. Andrew (Isle of Man), datată mijlocul secolului al X-lea, este înfățișată o secvență din povestea lui Sigurd: un desen cu Sigurd prăjind inima lui Fafnir și băgându-și degetele în gură, iar deasupra lui, una dintre păsările care îi vorbesc, și calul Grani. În partea opusă este desenat un șarpe, atacându-l pe Gunnar, fratele de arme al lui Sigurd. Celelalte trei cruci se găsesc în Maughold Kirik, Jurby și Malew. Inscripția numărul 122, găsită pe peretele unei case din Ramsey și datată în jur de anul 1150, îi înfățișează pe Otr (vidra), fratele lui Regin, mâncând un somon lângă o baltă, și pe calul Grani cu comoara de aur în spate. Pe crucea Sigurd's Cross (Jurby, Isle of Man) este înfățișat Sigurd înfigând paloșul în balaur sunt. Un desen similar se regăsește pe crucea descoperită în Biserica Andreas, pe care în plus, eroul este înfățișat prăjind inima balaurului deasupra unui foc.

² Poarta bisericii Lásby, construită în secolul al XII-lea.

³ Este posibil ca Sæmundur cel Înțelept (Sæmundur fróði Sigfússon, 1056-1133) să fie autorul poemelor.

⁴ *Völsunga sagan* este inclusă în colecția *Fornaldarsögur* (numită și *Fornaldarsögur Norðurlanda / Saga străvechi din Nord*). Restul povestirilor din *Fornaldarsögur Norðurlanda* sunt scrise în cea mai mare parte în decursul secolului al XIV-lea în Islanda, un număr mai mic chiar în secolul al XV-lea. Aici se regăsesc și povestiri care au la bază fragmentele pierdute din *Codex Regius* și adunate astăzi în colecția *Eddica minora*.

⁵ Înseamnă „cântec”, „baladă”, derivat de la verbul *kvæða* („a cânta pe un dans”).

⁶ Originalul s-a pierdut, probabil în marele incendiu din 1728 de la Copenhaga. Câteva copii sunt păstrate într-o colecție daneză a culegătorului de folclor Peder Syv (1631-1702).

prima dată în anul 1639 de către cărturarul danez Ole Worm (1588-1654)¹. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, mai exact în perioada 1781-1782, lingvistul Jens Christian Svabo (1746-1824) culege cincizeci și două de balade care însă nu sunt publicate pe parcursul vieții sale². Munca lui Svabo a fost continuată, o jumătate de secol mai târziu, de preotul feroez Venceslaus Ulricus Hammershaimb³, care a fost de altfel și cel care a publicat primele două volume cu balade feroeze, la Copenhaga, în anii 1851 și 1855. Hammershaimb mai publicase balade feroeze începând cu anul 1846 și în două reviste din Danemarca, „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie” și „Antiquarisk Tidsskrift”. Două decenii mai târziu apar, tot la Copenhaga, primele cincisprezece volume din valoroasa antologie *Føroya Kvæði: Corpus Carminum Færoensium* (1876)⁴, editată de istoricul și cercetătorul Svend Grundtvig (1824-1883), împreună cu cumnatul său Jørgen Bloch⁵.

Baladele feroeze există așadar, în tradiția orală și spectaculară, de aproape un mileniu, pentru ca, de două secole încoace, să existe pe două planuri – ca tradiție orală și ca tradiție scrisă. Astfel, am putea spune că balada feroeză, în ansamblul

¹ Pulsiano, Wolf 1993:31

² În vara anului 1817, Svabo îl cunoaște pe tânărul student la teologie și botanică Hans Christian Lyngbye (1782-1837), venit în Insulele Feroe de la Copenhaga, într-o călătorie de studii. Svabo îl învață cunoștințe elementare de limba feroeză și îl încurajează să culeagă balade feroeze (v. Lyngbye, HC, *Færøiske Qvæder om Sigurd Fafnersbane og hans Æt*, 1822, p. X (Introducere). Lyngbye culege câteva rânduri din cântecele despre Sigurd și îl roagă pe preotul din Suðuroy, Johan Hendrik Schrøter (1771-1851) să noteze și alte cântece despre Sigurd și să i le trimită la Copenhaga. În anul 1822, Lyngbye publică, la îndemnul profesorului și cercetătorului Peter Erasmus Müller (1776-1834), *Færøiske Qvæder om Sigurd Fafnersbane og hans Æt* (Balade feroeze despre Sigurd, ucigașul lui Fafnir, și neamul acestuia). Este, de altfel, și prima carte publicată în limba feroeză.

³ Vanceslaus Ulricus Hammershaimb (1819-1909) a fost preot, lingvist și etnolog feroez. Printre cele mai importante merite ale sale este acela de a fi pus bazele ortografiei limbii feroeze (anul 1854), fapt care a dus la dezvoltarea literaturii scrise în limba feroeză. În perioada 1831-1847 locuiește la Copenhaga, unde studiază, printre altele, teologia la Universitatea din Copenhaga. După examenul de licență se întoarce acasă, pe insula Vágoy (una din cele optsprezece insule feroeze) și începe să culeagă balade și povești populare. În aceeași călătorie de studiu de un an de zile observă și își notează asemănările și deosebirile dintre diferitele dialecte vorbite în Insulele Feroe. O călătorie asemănătoare întreprinde în vara anului 1853. Baladele adunate sunt publicate în două volume, *Færøiske Kvæder I* și *Færøiske Kvæder II*, ambele publicate la Copenhaga în 1851, respectiv 1855.

⁴ Colecția conține 234 de balade (8202 pagini scrise de mână). Primele cincisprezece volume au fost editate în perioada 1872-1876, alte trei volume în anii 1887, 1896 și 1905.

⁵ Alte colecții din secolul al XIX-lea sunt: *Sandoyarbók* (Johannes Clemensen, cunoscut și sub numele de Jóannes í Króki, 1821-1831, 93 de cântece), *Fuglorabók* (1854, 97 de balade culese de Hanus Hanusarson), *Kvæðasavn frá Sandvík* (1837, colecție cu 20 de cântece de Hans-Pauli Johan-Petersen din Qvalviig/ Sandvík), *Koltursbók* (1887, 48 de cântece adunate de Tomas S.P. Rasmussen), *Sumbíarbók* (1851, 12 balade pentru dans culese de frații Jacob Symphor Johannesen și Joen Jacob Johannesen). Toate aceste colecții sunt denumite după insulele feroeze în care au fost culese baladele.

său, este mult mai avansată decât orice altă formă de baladă nordică, pentru că a fost șlefuită permanent timp de secole.

Baladele feroeze sunt o formă de comunicare colectivă în sfera publică populară.¹ Ele sunt cântate, dar apariția în public – spectacolul în sine (dansul-lanț și interpretarea baladei) – nu implică anumite componente fizice avansate. În schimb, textul este cel care primează: povestirea și spectacolul, actul de a dansa împreună. Cântăreții/ dansatorii nu se identifică cu personajele, ci doar cântă, ca un cor, participă într-un ritual în care toți sunt inițiați – dacă ne gândim la faptul că baladele feroeze, care tratează mituri foarte cunoscute, au fost transmise din generație în generație printre locuitorii insulelor. Spectatorii pot participa și ei la acest dans-lanț, fie că știu textul sau nu. Acest ritual flexibil marchează identitatea, fiecare apariție în fața unui public se petrece ca acțiune, interacțiune și relație.²

În Insulele Feroe au circulat trei balade *tættir*³ care conțin mitul lui Sigurd, ucigașul balaurului, cunoscute sub numele de *Sjúrdarkvæði* (Cântecele despre Sjúrdur)⁴ : *Regin Smiður*, *Brynhildar táttur* și *Høgna táttur*.

Pentru studiul de față am ales versiunea baladei *Regin Smiður* culeasă de Hammershaimb acum aproape două secole, publicată în anul 1851.⁵ Balada conține 131 de strofe compuse din câte patru versuri – dintre care prima și ultima sunt scrise și interpretate la persoana întâi și aparțin conducătorului dansului, *skipari* – și un refren care redă esența baladei: calul Grani a cărat aurul din subteran, iar Sjúrdur l-a învins pe balaur. În cazul interpretării orale a baladei, refrenul se repetă după fiecare strofă, ceea ce duce la faptul că balada *Regin Smiður*, când este dansată și cântată integral, are de fapt puțin peste 260 de strofe și 1000 de versuri.

Spațiul narativ metadiegetic este construit din opt secvențe întinse pe o plajă spațio-temporală amplă: perioada de fericire și pace a lui Sigmundur și Hjördís (strofele 2-3), prezența iminentă a războiului și bătălia dintre Sigmundur și fiii lui Hunding (strofele 4-9), moartea lui Sigmundur și îngroparea acestuia (strofele 10-28), căsătoria lui Hjördís cu regele Hjálprek și nașterea lui Sjúrdur (strofele 29-34), copilăria și adolescența lui Sjúrdur și aflarea adevărului despre moartea tatălui (strofele 35-55), călătoria la Regin și făurirea paloșului Gram (strofele 56-90), răzbunarea tatălui (strofele 91-92), călătoria la Glitraheiði și

¹ v. și Gaini 2011:148

² v. și Schechner (2013:28, pp.34) despre legătura dintre performance și identitate.

³ *tættir* (limba feroeză) este forma de plural nehotărât a substantivului masculin *tættur* și înseamnă baladă satirică. Pe lângă acestea mai există *kvæðir* (balade eroice) și *ríjmur* (balade epice). Clasificarea îi aparține lui Jens Christian Svabo. Substantivul *vísur* (care în traducere înseamnă "cântec popular") este folosit pentru baladele daneze.

⁴ Sjúrdur este varianta în feroeză a numelui Sigurd (Siegfried în *Cântecul Nibelungilor*).

⁵ În catalogul *The Types of the Scandinavian Medieval Ballads* (TSB) (Mortan Nolsøe (ed.), Oslo, 1978), balada *Regin Smiður* este inclusă în categoria E (*kappakvæði*, balade eroice) și numerotată TSB E51.

uciderea lui Fafnir și a lui Regin (strofele 93-130). Acțiunea este foarte dinamică și compactă din punct de vedere descriptiv, iar schimbările temporale și spațiale se petrec rapid.

Despre Sigmundur se spune deja din strofa a doua că este *jallsins son*, fiu de jarl¹, într-un regat bogat (RS 5:3-4, 6:1-2)². În poemul eroic *Völsungakviða in forna* (*Helgakviða Hundingsbana II*) din "Edda în versuri" sunt descrise originile volsungerilor³: Sigmundur⁴, fiul lui Völsung, era căsătorit cu Borghild din Brálund și aveau un fiu, Helgi, pe care-l creștea Hagall. Între regele Sigmundur și Hundingr, după care e numit și regatul Hundland⁵, era o mare dușmănie care a dus la faptul că și-au ucis pe rând, membri ai familiei. O poveste mai amplă despre Sigmundur se regăsește în partea introductivă în proză din poemul *Grípisspá* (*Sigurðarkviða Fáfnisbana I*) despre moartea lui Sinfjötli. Acolo se spune că Sigmundur Völsungsson, rege al francilor, locuia în ținutul danilor împreună cu soția sa Borghildr cu care avea trei fii: Sinfjötli era cel mai mare, al doilea era Helgi și al treilea Hámundur. La un moment dat se întoarce în regatul său și se căsătorește acolo cu Hjördís, fiica lui Eylimi.

Balada feroeză începe așadar în acest moment, în care Sigmundur trăiește în armonie în regatul bogat (*So glaðiliga drekka teir í ríkinum jól*, RS 3:1-2), alături de soția sa Hjördís⁶.

Neliniștea se lasă asupra ținutului, iar Sigmundur pleacă la luptă, pe țărmul mării sudice (*suður við sjóvarstrond* RS 6:4). Toți mor (*lata har sítt lív* RS 8:2) și nimeni nu se întoarce (*ongin kemur heim* RS7:2). Hjördís îmbracă atunci mantia albastră⁷ și merge pe câmpul de luptă, în încercarea de a-și salva soțul cu *smyrslí*, o salvie care vindecă răni, însă a ajuns prea târziu. Deja de la prima rană pricinuită de săbiile cu venin (*eitur var í svørðinum* RS 13:3) ale fiilor lui Hunding, paloșul lui Sigmundur s-a rupt în două bucăți:

¹ Jarl este în Evul Mediu scandinav o căpetenie nobilă, adesea cea mai înaltă funcție administrativă în regat.

² Voi folosi în continuarea lucrării acest tip de adnotare care înseamnă balada Regin Smiður strofa 5, versurile 3 și 4, respectiv strofa 6, versurile 1 și 2.

³ Cei din neamul lui Sigmundur sunt numiți volsungeri și ylvingi (*Völsungar ok Ylfingar*, HHII).

⁴ În continuarea studiului, când voi cita din sursele islandeze, și numele personajelor vor fi notate tot în islandeză. În cazul baladei feroeze, numele personajelor sunt în feroeză.

⁵ Ținutul (regatul) hunilor.

⁶ Hjördís este descrisă în capitolul XI din *Völsunga sagan* drept „cea mai frumoasă și înțeleaptă dintre femei” (*allra kvenna vænst ok vitrust*). Când vine vremea să se căsătorească, are de ales între regele Lyngvi, fiul lui Hunding, și Sigmundur. Îl alege pe acesta din urmă.

⁷ Culoarea albastră a mantiei (*kápu blá*) nu are probabil nicio însemnătate în context, este folosită pentru a rima cu versul al patrulea, unde zăcea Sigmundur (*har Sigmundur lá*).

Tá ið eg tað fyrsta
sárið fekk,
sundur mítt svørð tá
í tógva luti gekk. (RS14)

Sigmundur îi dă cele două bucăți de paloș soției care trebuie, la rândul său, să le dea fiului încă nenăscut (RS17) pe care îl va numi Sjúrdur. Sjúrdur va trebui să îi răzbune moartea (*hesin sami sonurin skal hevna deyða mín* RS18:3-4). În acest moment de despărțire, Sigmundur îi spune soției sale că cele două bucăți de paloș trebuie să ajungă la fierarul Regin, care locuiește pe malul râului:

Regin smiður býr
fyri handan á,
honum skalt tú fáa
hesa svørðsluti tvá. (RS19)

Despre Regin, din balada feroeză nu aflăm mai multe. În schimb, poemul islandez *Reginsmál* are o porțiune introductivă în proză în care sunt redată originile lui Regin, fiul lui Hreiðmar. „Mai priceput ca oricare altul și pitic la stat, înțelept, crud și cunoscător de magie” (*hverjum manni hagari ok dvergr of vöxt (...) vitr, grimmr ok fjölkunnigr* RM), Regin vine la curtea regelui Hjálprek și are grijă cu multă dăruire și dragoste de Sigurd și de educația lui.¹ Printre altele, Regin îi povestește despre o întâmplare² când zeii Óðinn, Hænir și Lokki au venit la cascada plină de pești Andvarafors, denumită după piticul Andvari, fiul lui Oinn³, care obișnuia să stea acolo sub înfățișarea unei știuci, ca să-și găsească de mâncare. Otr (vidră), fratele lui Regin, se ducea des la Andvarafors sub înfățișarea unei vidre⁴ și într-o zi, când mânca un somon pe mal, cu ochii închiși, Lokki a aruncat cu o piatră în el și l-a omorât. Cei trei zei au jupuit pielea de pe vidră și în aceeași seară au cerut găzduire la Hreiðmar, oferind în schimb prada. Atunci Hreiðmar i-a luat ostatici pe cei trei zei, cerând ca pielea de vidră nu numai să fie umplută cu aur, dar și acoperită cu cel mai pur aur. Trimis să facă rost de aur, Lokki s-a dus la Rán⁵ să împrumute năvodul ei, după care s-a întors la cascada, a prins știuca (piticul

¹ În *Völsunga sagan* (Cap. XIII) este detaliată educația pe care Regin i-o oferă lui Sigurd: „L-a învățat sporturi, joc de table și rune și să vorbească multe limbi (...) și multe alte lucruri.” (*Hann kenndi honum íþróttir, tafl ok rúnar ok tungur margar at mæla, (...) ok marga hluti aðra.*)

² Povestea este redată și în Capitolul XIV din *Völsunga sagan*.

³ vezi RM2:2, când Andvari îi spune lui Lokki cine este.

⁴ Andvari îi spune lui Loki că o nornă nefericită a decis în timpuri străvechi ca el să sălășluiască în apă (RM 2:4-6).

⁵ În mitologia nord-germanică, zeița adâncului mării și soția uriașului Ægir. Rán îi prinde în năvodul său pe cei înecați și îi ține în palatul de pe fundul mării. În folclorul scandinav apare și sub numele de Femeia mării.

Andvari) cu năvodul și i-a luat tot aurul, inclusiv ultimul inel pe care-l mai avea. Atunci Andvari îi spune lui Lokki că nimeni nu se va bucura de acest aur care va fi blestemul a doi frați și instigare la luptă a opt regi (RM5). Zeii au umplut și au acoperit pielea de vidră cu aur, însă Hreiðmar a observat că un fir țepos a rămas neacoperit și atunci Lokki îl acoperă cu inelul de aur Andvaranaut. Fáfñir și Regin cer tatălui lor Hreiðmar o parte din despăgubire, însă sunt refuzați, iar Fafnir își omoară tatăl în cursul nopții cu un paloș și ia tot aurul. Când Regin cere o parte din moștenirea lăsată de tată, Fáfñir refuză. Atunci Regin îi cere sfatul surorii sale Lyngheiði despre cum ar putea să intre în posesia moștenirii. Ea îl sfătuiește să obțină ce vrea cu bunătate și nu cu sabia. Pe lângă această poveste, Regin îi mai spune lui Sigurðr că Fáfñir stă sub înfățișarea unui balaur pe câmpia Gnitheiði. Regin îi făurește lui Sigurðr un paloș, Gramr, care e atât de ascuțit și puternic, încât Sigurðr taie cu el nicovala lui Regin în două. Apoi îl instigă pe Sigurðr să-l omoare pe Fáfñir.

Această poveste nu este redată în balada feroeză. Aici, Sigmundur este cel care îi spune lui Hjörðís despre balaurul Frænur care sălășluiește pe câmpia Glitraheiði și că Regin este un făurar priceput, însă nu este de încredere:

Frænur eitur ormurin,
á Glitraheiði liggur,
Regin hann er góður smiður,
fáum er hann dyggur.(RS20)

Regina Hjörðís pleacă plângând, însoțită de doamnele sale de companie, iar în aceeași noapte, Sigmundur moare (*kongin sókti helsótt á teirri somu nátt* RS24:3-4). Este înmormântat într-un coșciug din cel mai pur aur (*børuna av reyðargulli* RS25:3, 26:1), spre răsărit, într-o antiteză totală între corpul neînsuflețit luminos (*tað ljósa lík* RS27:3) și pământul negru (*døkka mold* RS 27:4) și ziua întunecată (*dimmur...dagur* RS28:3).

După moartea lui Sigmundur, Hjörðís se căsătorește cu regele Hjálprek și naște un fiu pe care îl numește Sjúrdur. Conform *Grípisspá* și *Völsungasagan*, regina văduvă se căsătorește cu Álf, fiul lui Hjálprek (*Hjörðís giftist þá Álfi, syni Hjálpreks konungs*, GS, respectiv *Hann¹ fastnaði Álfi konungi Hjördísi*, VS Cap. XIII).

Firul narativ al baladei feroeze nu este încărcat cu multe informații din această perioadă a copilăriei și adolescenței lui Sjúrdur. Pentru a marca trecerea timpului, strofele 35-39 încep cu același vers – *Hann vaks upp í ríkinum* (RS35:1, 36:1) („Creștea în regat”), respectiv *Hann var sær á leikvøllum* (RS 37:1, 38:1, 39:1) („Își petrecea timpul la antrenamente”) –, copilăria și adolescența lui Sjúrdur fiind

¹ El, adică Regele Hjálprek.

astfel prezentate compact, în stilul caracteristic al baladei feroeze medievale, și construite în jurul ideii că fiul lui Sigmundur se pregătește cel mai adesea pentru luptă. Și în sursele islandeze este redată această idee: Sigmundur și cei trei fii ai săi din prima căsnicie erau cu mult înaintea altor bărbați în ceea ce privește puterea, vitejia, curajul și priceperea la diferite sporturi, însă Sigurðr era mult mai viteaz decât toți cei patru la un loc (*Sigmundur ok allir synir hans váru langt um fram alla menn aðra um afl ok vöxt ok hug ok alla atgervi. Sigurðr var þó allra framast, ok hann kalla allir menn í fornfræðum um alla menn fram ok göfgastan herkonunga. (...)* GS).

În *Reginsmál*, cel care îi spune lui Sigurðr despre moartea tatălui său este chiar Regin (RM15), însă în balada feroeză, tovarășii de luptă sunt cei care îi spun că mai bine l-ar răzbuna pe tatăl său decât să se antreneze cu ei („*Líkari var tær faðir at hevna, enn berja os so stórum.*” RS 40:3-4).

Când aude pomenindu-se moartea tatălui său, i se face negru înaintea ochilor (*hann sortnaði rætt sum mold* RS41:4), își aruncă paloșul și veșmintele de luptă și se duce într-un suflet la mama sa (RS 42). Prima întrebare pe care o adresează este cum se numește cel care i-a ucis tatăl. Hjördís nu știe numele unei persoane, dar știe că sunt fiii lui Hunding¹. Merge la un scrin din aur și îi dă fiului cămașa de zale însângerată, în care a murit tatăl său, și cele două bucăți de paloș. Îi spune că trebuie să le ducă făurarului Regin, care locuiește pe malul râului și nu este de încredere și îi povestește și despre balaurul Frænur care sălășluiește pe câmpia Glitraheiði (RS47-52).

Sjúrdur trebuie să meargă la un râu unde sunt mulți cai, să arunce o piatră pentru a-l alege pe cel mai bun. Fiul face întocmai, merge la râu, aruncă piatra și ia calul care nu se sperie. Pentru a marca o întâmplare esențială în șirul narativ, autorul feroez anonim repetă o strofă, în formă aproape identică. La fel se întâmplă cu episodul alegerii calului, care după aceea este numit Grani:

Gakk tú fram at fossinum,
kasta stein í á,
kjós tær hest til handar tann,
sum ikki víkur í frá!" (RS 53)

Gekk hann sær at fossinum,
kastaði stein í á,
hann tók tann av hestunum,
sum ikki veik í frá. (RS54)

¹ În *Völsungasagan* (Capitolul IX) sunt numiți patru fii ai lui Hunding doborâți în luptă de Helgi, fiul lui Sigmundur: Álf, Eyjólf, Hervarð și Hagbarð.

În poemul islandez *Reginsmál*, în partea introductivă în proză, se spune că Sigurður se duce la cireada regelui Hjálprek și își alege de acolo un cal. Și în *Völsunga sagan*, Sigurður îi cere regelui un cal, iar regele îi spune să meargă să și-l aleagă singur. Pleacă la drum alături de Regin și, într-o pădure, se întâlnesc cu un bătrân cu barbă lungă care îi duce la râul Busiltjörn să aleagă un cal. Sigurður scoate un cal din adâncul apei, „sur la culoare și tânăr ca vârstă, foarte puternic și frumos” (*grár at lit ok ungr at aldri, mikill vexti ok vænn*, VS Cap. XIII), pe care nu-l mai călărise nimeni până atunci (*Engi hafði honum á bak komit*, VS Cap. XIII). Bătrânul îi spune că acest cal se trage din Sleipnir¹.

În balada feroeză *Regin Smiður*, Sjúrdur pornește călare pe Grani spre piticul făurar Regin, care imediat își întrerupe lucrul, ia cele două bucăți de paloș și îl întreabă pe Sjúrdur cu ce treburi vine la el. După zece nopți (*tíggju næturnar* RS63:3, 65:1), timp în care Regin trece paloșul prin foc, Sjúrdur se întoarce și încearcă paloșul, însă acesta se rupe imediat în două. Atunci îl amenință cu moartea pe Regin în cazul în care acesta intenționează să comită o înșelăciune la făurirea armei:

Deyða ert tú Regin,
av mær verð,
fyri tú vildi svíkja meg
í tíni vápnagerð. (RS71)

Regin tremură de frică, fapt care nu-l împiedică pe Sjúrdur să îl amenințe că îi va lua viața, în cazul în care nu va făuri paloșul perfect la o a doua încercare. Atunci Regin îi promite că o va face, însă vrea drept răsplată inima balaurului (*hjartað úr orminum, tað vil eg hava í verð* RS77:3-4).

Timp de treizeci de nopți lucrează piticul Regin la paloș, după care Sjúrdur se întoarce călare pe Grani. De această dată, paloșul este suficient de rezistent, iar Sjúrdur îl numește Gram².

Regin îl roagă pe Sjúrdur să îl ia cu el la Glitraheiði, însă Sjúrdur va merge mai întâi să îi găsească și să-i omoare pe fiii lui Hunding. Răzbunarea tatălui nu este descrisă, este redată printr-un singur vers: „Pe toți fiii lui Hunding i-a învins” (*Allar vá hann Hundings synir* RS92:1). În *Reginsmál*, în fragmentul în proză dintre strofele 25 și 26, se spune că Sigurður duce o bătălie mare cu Lyngve, fiul lui Hunding, și cu cei doi frați ai lui. În *Völsunga sagan*, Sigurður pleacă la luptă împreună cu Regin, după ce primește de la rege „corabie și toată dotarea” (*skip ok allr herbúnaðr*, VS Cap. XVII). În aceeași saga este descrisă în amănunt vitejia lui

¹ Calul cu opt picioare al zeului Óðinn.

² Conform *Völsungasagan* (Capitolul XII), Sigmundur îi spune soției sale, înainte să moară, că paloșul trebuie să fie numit Gramr.

Sigurður în luptă. Cu paloșul Gram îi omoară pe Lynvgi și pe Hjörvarð și pe urmă pe toții fiii lui Hunding, după care se duce acasă, nu numai victorios, dar și plin de bogățiile pe care le-a dobândit în urma bătăliei.

În *Völsunga sagan* și în *Edda în versuri* (poemul *Grípisspá*), imediat după făurirea paloșului, Sigurður pornește spre unchiul său Grípir (fratele lui Hjörðís), ca să afle ce îi pregătește soarta. Imediat după acest episod urmează în *Völsunga sagan* răzbunarea tatălui.

În balada feroeză însă, după ce se întoarce de pe câmpul de luptă, Sjúrdur pornește spre Glitraheiði¹ și într-o pădure se întâlnește cu un bătrân necunoscut, cu un ochi – *eyga hevði hann eitt í heysi* (RS 94:3) – zeul Óðinn. Întâlnirea dintre Óðinn și Sjúrdur este redată și în sursele islandeze, în *Reginismál* (RM 16-24) și *Völsunga sagan* (Cap. XVII): prima întâlnire cu zeul, aici sub numele de Hnikar, se produce în fața unui munte, înainte ca Sigurður și Regin să debarce pentru a-i înfrunta pe fiii lui Hunding, iar în *Völsunga sagan*, "bătrânul" cu barbă lungă apare de trei ori, a treia oară chiar pe câmpul Gnitraheiði (Cap. XVIII), când Sigurður sapă groapa, așa cum îl sfătuiseră Regin.

Bătrânul din balada feroeză îl cunoaște pe Sjúrdur – îl numește Sjúrdur Sigmundarson². Mai întâi îl întreabă pe Sjúrdur încotro îl poartă drumul și apoi cine este cel care îi ține companie la drum. Atunci Sjúrdur spune că îl cheamă Regin fierarul și că este fratele balaurului: *Regin smiður kallast hann, ormsins bróður hann er* (RS 98:1-2). A treia întrebare a bătrânului este cine l-a sfătuit pe Sjúrdur să sape două gropi, pentru că acela îi dorește moartea (RS100). Când aude că Regin este cel care l-a sfătuit să sape două gropi, bătrânul îi spune lui Sjúrdur că piticul este cel mai mare trădător și că vrea să-l omoare (*hann er versti svíkjari og deyða vil hann teg* RS101:3-4). Îi spune că cel mai bine ar fi să sape o a treia groapă, pentru veninul balaurului, și o a patra în care să stea chiar el. Și în *Völsunga sagan* bătrânul cu barbă lungă îi spune să sape mai multe gropi (*fleiri grafar*, VS Cap. XVIII).

În poemul *Fáfnismál* din *Edda în versuri*, Sigurður sapă o groapă pe drumul pe care urma să treacă Fáfnir și se ascunde acolo. Când se ridică de pe comoară, balaurul suflă venin pe capul lui Sigurður, numai că în momentul în care trece pe deasupra gropii din pământ în care se află Sigurður, acesta înfige paloșul în inima balaurului, care începe să atunci să se smucească, dând din cap și coadă. Sigurður iese atunci din groapă și cei doi se întâlnesc.

În balada feroeză, balaurul se ridică de pe comoara de aur, cu ambele aripi ridicate (*uppi vóru hans bæði bóksl* RS108:3, 109:1), de sub cascada sub care stă, care e de aproape cincizeci și cinci de metri (*Tríati favnar var fossurin, ið ormurin undir lá* RS108:1-2). Când s-a ridicat balaurul, au tremurat frunzele și pădurile și

¹ În *Reginismál* din *Edda în versuri*, Regin îl însoțește pe Sjúrdur la luptă.

² Fiul lui Sigmundur.

tot pământul, din temelii (*tá skalv bæði leyv og lund og allar vørildar grundir* RS110:3-4, 111:1-2). Sjúrdur încalecă pe Grani¹, își ridică sabia „mușcătoare” (*brá sínnum bitra brandi* RS111:3) și îl despică în două pe balaur.

Discuția cu balaurul este redată în strofele 112-117. Prima întrebare a balaurului este: „Cine este temerarul care cuteză să despice în acest fel?” (*Hvør er hesin hugdjarvi, ið høgga torir svá?* RS112:3-4). În *Fáfnismál* și în *Völsunga sagan*, Sigurdur nu îi spune la început cine este, conform vechii credințe scandinave, că vorbele unui muribund au putere foarte mare, dacă muribundul își blestemă dușmanul spunându-i pe nume. Însă în *Regin Smiður*, Sjúrdur îi spune balaurului de la început că este Sjúrdur, fiul lui Sigmundur și al tinerei Hjörðís (RS113). Îi spune balaurului că Regin, cel care i-a arătat drumul, e fratele lui, că este cel mai mare trădător și că vrea să-l omoare:

Regin er tín bróðir,
hann vísti mær veg,
hann er hin versti svíkjari,
deyða vildi hann teg. (RS115)

Balaurul Frænur îi răspunde din balta de sânge în care se află: „Să-l omori pe Regin fierarul, deși mi-e frate” (RS116:3-4). Balaurul îi spune de asemenea că Regin vrea să-l omoare pe Sjúrdur și că este cel mai mare trădător. Și în *Fáfnismál*, balaurul îi spune lui Sigurdur că Regin va fi ucigașul amândurora (F22:3). În același poem islandez, cei doi au un dialog mai lung, la finalul căruia Fáfnir aruncă un blestem ca bogățiile din aur și inelele să-i aducă lui Sigurdur sfârșitul (F20). În balada feroeză, balaurul nu aruncă nici un blestem asupra lui Sjúrdur.

După ce îl omoară pe balaur, Sjúrdur îi scoate inima și o prăjește pe o creangă de copac lungă de treizeci de coți (*tríati alin* RS119:4). Verifică la un moment dat dacă este prăjită suficient și când pune mâna pe inimă, se frige și bagă instinctiv degetul în gură. Atunci începe să înțeleagă brusc graiul păsărilor și al tuturor animalelor (*fuglar og so alskyns djór* RS120:3). Păsările care sunt în copacul de deasupra lui – un stejar² – numite doar păsări sălbatice (*villini fuglar* RS121:1)³, îi spun lui Sjúrdur că și el trebuie să mănânce din această friptură (*Sjálvur skalt tú Sjúrdur eta av tíni steik* RS121:3-4). Păsările apar în balada feroeză ca personaj comun, ca un cor, care transmit un singur mesaj. Însă în *Völsunga sagan*, șase păsări se adresează lui Sigurdur, fiecare cu un mesaj diferit, a patra sfātuindu-l chiar ce să

¹ În *Fáfnismál*, Grani nu este menționat în secvența atacului asupra balaurului.

² Stejarul este probabil ales de autorul feroez anonim pentru că este copacul în care zeul Óðinn, venit în vizită în sala regelui Völsung, înfige un paloș (Gram) într-un stejar uriaș și spune că cel care va reuși să-l scoată din copac îl va primi în dar. Sigmundur este singurul care reușește (v. VS).

³ În *Fafnismál* și *Völsunga sagan*, păsările sunt pițigoii.

facă după ce ia tot aurul din vizuina balaurului: să meargă la Hindarfjall, unde o va întâlni pe Brynhildr.

Sjúrður prăjește inima, o scoate de pe creangă, iar Regin începe să bea sângele plin de venin al fratelui său Frænur. Sjúrður îl despică atunci pe Regin în două, cu paloșul¹.

În sursele islandeze sunt descrise și bogățiile pe care Sigurðr le ia: printre altele, coiful zeului Ægir (*ægishjálm*)², pe care balaurul îl purtase ca să insuflă teamă asupra tuturor, și paloșul Hrotta, cu care balaurul își ucisese tatăl.

Dimineața devreme, Sjúrður pune cele douăsprezece lăzi cu aur în spina lui Grani, se așează pe grămada de aur și pornesc spre regatul condus de regele Hjálprek. În *Fáfnismál* și *Völsunga sagan*, Sigurðr încarcă două lăzi pe Grani care nu vrea să pornească în nici un chip până Sigurðr nu se urcă pe cele două lăzi de aur.

Concluzii:

Din punctul de vedere al structurii, poemele eddice islandeze citate sunt o împletire de secvențe narative și dialoguri (sub formă de versuri), în timp ce balada *Regin Smiður* este scrisă exclusiv în versuri, mai bine de jumătate dintre ele sub formă de dialog. Unele strofe sau versuri sunt repetate în formă aproape identică, devenind astfel ca un refren în sine. Atât poemele eddice islandeze, cât și baladele medievale feroeze, au un puternic caracter teatral³.

În *Edda în versuri*, evenimentele care preced uciderea balaurului și însușirea comorii sunt rediate pe parcursul mai multor poeme, în timp ce în tradiția feroeză, toate acestea sunt prezentate compact, într-o singură baladă.

Forma baladei feroeze și mai ales modul său de interpretare și recepție – un ritual în care balada este recitată și dansată concomitent, o formă de comunicare teatrală cu publicul, care de cele mai multe ori este și actant – și-au pus amprenta și asupra povestirii mitului.

Astfel, oralitatea reiese într-un mod mai accentuat decât în poemele islandeze citate: balada feroeză începe cu o strofă prin care povestitorul (sau conducătorul dansului) are cuvântul – "Vreți acum să ascultați în timp ce voi cânta" (*Viljið tær nú lýða á, meðan eg man kvøða*, RS 1:1,2) – și se încheie tot cu vocea

¹ În *Fafnismál* (secvența în proză dintre strofele 26 și 27) și *Völsunga sagan* (Cap. XIX), Sigurðr îl omoră pe Regin chiar cu paloșul acestuia, Riðill (v. și RM28).

² *ægishjálmur* este și un *galdr* (blestem) islandez foarte puternic, inscripționat cu rune, pentru a insufla teama în dușman.

³ Caracterul teatral al poemelor eddice a fost adus în discuție deja de la mijlocul secolului al XIX-lea. În studiul său asupra istoriei teatrului suedez, Gustaf Ljunggren observa că poemele din *Edda în versuri*, documentele poetice cele mai timpurii ale culturii nord-germanice, au o formă teatrală, dialogică (Ljunggren 1864:pp.4).

distinctă a povestitorului – „nu mai cânt de data aceasta” (*eg kvøði ei longur á sinni*, RS 131:2).

Componenta eroică este accentuată prin supradimensionare cantitativă: Sjúrdur pleacă încărcat cu douăsprezece lăzi de aur, în loc de două, așa cum este indicat în sursele islandeze, cascada sub care stă balaurul are cincizeci și cinci de metri, bățul pe care eroul frige inima balaurului este lungă de treizeci de coți. La aceasta se adaugă numeroasele hipotipoze care duc la faptul că balada este puternic vizuală, într-un limbaj concentrat și eliptic.

Regin Smíður păstrează momentele-cheie ale înșiruirii evenimentelor din sursele islandeze, însă dezvoltă și elemente inovative. Dintre inovațiile aduse la nivelul cronologiei narative în balada feroeză, enumerăm:

- Sjúrdur nu este crescut și educat de piticul Regin
- Sigmundur este cel care dezvăluie pentru prima dată numele fraților Regin și Frænur
- Sjúrdur află despre moartea tatălui de la tovarășii săi de luptă și nu de la Regin
- Sjúrdur primește sfaturi legate de alegerea calului Grani de la mama sa Hjörðís, zeul Óðinn neavând nicio implicare în aceasta, ca în sursele islandeze
- după ce îi învinge pe fiii lui Hunding, Sjúrdur nu merge la unchiul său Grípir pentru a afla ce-i pregătește soarta
- întâlnirea cu Óðinn se petrece o singură dată, într-o pădure, în drum spre Glitraheiði
- discuția cu balaurul Frænur este mai compactă, iar la finalul acesteia, Frænur nu aruncă asupra lui Sjúrdur nici un blestem
- păsările din copac îi dau un singur sfat lui Sjúrdur, să mănânce și el din inima balaurului
- nu se descriu bogățiile cu care Sjúrdur pleacă la drum.

Listă abrevieri:

FM	<i>Fáfnismál</i>
GS	<i>Grípisspá (Sigurðarkviða Fáfnisbana I)</i>
HHII	<i>Völsungakviða in forna (Helgakviða Hundingsbana II)</i>
RM	<i>Reginsmál (Sigurðarkviða Fáfnisbana II)</i>

RS *Regin Smiður*
VS *Völsunga sagan*

Bibliografie

Literatură primară:

Fáfnismál, în *Eddukvæði (Sæmundar-Edda)*, sursa: <http://heimskringla.no/wiki/Fáfnismál>
Grípisspá (Sigurðarkviða Fáfnisbana I), în *Eddukvæði (Sæmundar-Edda)*, sursa: <http://heimskringla.no/wiki/Grípisspá>
Reginismál, în *Eddukvæði (Sæmundar-Edda)*, sursa: <http://heimskringla.no/wiki/Reginismál>
Regin Smiður, în Hammershaimb, V. U. (1851-1855): *Færøiske Kvæder*, Det nordiske Litteratur-Samfund, København. Sursa: http://heimskringla.no/wiki/Regin_smiður
Völsungakviða in forna (Helgakviða Hundingsbana II), în *Eddukvæði (Sæmundar-Edda)*, sursa: http://heimskringla.no/wiki/Völsungakviða_in_forna
Völsunga sagan, în Jónsson Guðni, Vilhjálmsen Bjarni *Fornaldarsögur Norðurlanda*, Vol. 1, sursa: http://heimskringla.no/wiki/Fornaldarsögur_Norðurlanda

Literatură secundară:

Firouz, Gaini (2011): *Cultural Rhapsody in Shift. Faroese Culture and Identity in the Age of Globalization*, în Firouz Gaini (ed.), în "Among the Islanders of the North. Anthropology of the Faroe Islands", Fróðskapur / Faroe University Press, Tórshavn
Ljunggren, Gustaf (1864): *Svenska dramat intill slutet af sjuttonde århundradet*, Lund Köpenhamn
Nordanskog, Gunnar (2006): *Föreställd hedendom. Tidigmedeltida skandinaviska kyrkportar i forskning och historia*, Nordic Academic Press. Lund
Pulsioano, Phillip; Wolf, Kirsten (ed.) (1993): *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia*, Garland Publishing, New York & London
Schechner, Richard (2002): *Performance Studies. An introduction*, 3rd edition (2013), Routledge, London and New York